

Prof. Dr. Muhammet ÖZEKES

**SORULAR - ŞEMALAR - ÖRNEKLERLE
TEMEL HUKUK BİLGİSİ**

“Hukuka hâkim olan, hukuku hâkim kılan ve
hukuku hâkim olan her şeye hâkim olur”

14. Bası

İÇİNDEKİLER

14. BASIYA ÖNSÖZ	VII
1. BASIYA ÖNSÖZ	IX
İÇİNDEKİLER.....	XIII
KONULARIN SİSTEMATİK PLANI.....	XXV
SEÇİLMİŞ KAYNAKÇA*	XXXIX
KISALTMALAR.....	XLVII
GİRİŞ.....	1
1. Hukuk başlangıcı veya hukuka giriş derslerinin temel amacı nedir, nasıl bir yol izlenmelidir?.....	1
2. İyi bir hukukçu olmak için en baştan nelere dikkat etmek gerekir? İyi bir hukuk bilgisinin ve iyi bir hukukçu olmanın temel formülü nedir?	5
3. Hukuk başlangıcı dersinde nasıl bir yöntem izlenecektir? Hangi yöntemle bu dersi öğrenmek uygundur?	9
§ 1. HUKUKUN EN TEMEL KAVRAMLARI (TEMEL HUKUK BİLGİSİ İÇİN BAŞLANGIÇ)	13
4. “Hak” nedir?.....	13
5. Hak sahipliği ve hakkın kullanılması genel olarak neyi ifade etmektedir?.....	13

6. Hakkın tanımı üzerinde ittifak edilmediği ve bu konuda tek bir bakış açısının olmadığı yukarıda belirtildi. Hak nasıl açıklanmaktadır, bu konudaki temel görüşler nelerdir?.....	14
7. Hak ve ödev arasında nasıl bir ilişki vardır?.....	16
8. “Hukuk” nedir?.....	16
9. Hukuk neyi gerçekleştirmeyi amaçlar?.....	18
10. Hukukun temeli ve kaynağı nedir?	20
11. Hukukun tek bir anlamı mı vardır?.....	21
12. Hukukî Pozitivizm ve Doğal Hukuk Karşıtlığından Ne Anlaşılması Gerekir? Yaşayan Hukukta Bu Kuramların Etkileri Ne Şekilde Hissedilebilir?.....	23
13. “Adalet” nedir?.....	26
14. Adalet kavramı içinde neler yer almaktadır?	30
15. Çok sık vurgulanan dağıtıcı ve denkleştirici adalet ile hakkaniyet ne demektir?.....	31
16. Eşitlik, aynı zamanda adaleti sağlar mı?	34
17. Hak, hukuk ve adalet arasında nasıl bir ilişki vardır?.....	35
§ 2. HAK KAVRAMI İLE İLGİLİ TEMEL BİLGİLER.....	37
18. Kamu hakları ve özel haklar ayrımı hangi esasa dayanmaktadır?	37
19. Kamu hakları kendi içinde hangi alt ayrımlara tâbidir?	38
20. Özel haklar kendi içinde hangi alt ayrımlara tâbidir?.....	39
21. Niteliğine göre özel haklar nelerdir?.....	39
22. Konularına göre özel haklar nelerdir?.....	40
23. Etkilerine göre özel haklar nelerdir?.....	41
24. Devrine göre özel haklar nelerdir?	42
25. Bir hakkın sahibi ve süjesi kim olabilir? Sahipsiz hak olabilir mi?.....	43
26. Gerçek ve tüzel kişi kimdir ve bunlar nasıl hak sahibidir?	43
27. Hak sahibi olan gerçek ve tüzel kişiler, haklarını nasıl kullanabilirler? Her hak sahibi hakkını doğrudan kullanabilir mi?	45
28. Bir hak genel olarak nasıl kazanılır veya kaybedilir?	46

29. Bir hakkın kazanılmasında ve kaybedilmesinde kişinin iyiniyetli olması önem taşır mı?	47
30. Hakların kullanılması bakımından, genel bir sınırlama söz konusu mudur?	48
31. Dürüstlük kuralı nedir, iyiniyetten bir farkı var mıdır?.....	48
32. Hakkın kötüye kullanılması neyi ifade etmektedir?	49
33. Kanuna karşı hile ve böyle bir davranışın sonucu nedir?.....	51
34. Ölçülülük (Oranlılık) İlkesi Nedir ve Hangi Hukukî Sorunlarda/Konularda İşlev Görür?.....	52
§ 3. HUKUK KAVRAMI İLE İLGİLİ TEMEL BİLGİLER	55
36. Toplumsal düzen kuralları, sadece hukuk kurallarından mı oluşur?	55
37. Toplumsal düzen kuralı olarak din kuralları nedir?	56
38. Toplumsal düzen kuralı olarak ahlâk kuralları nedir?	56
39. Toplumsal düzen kuralı olarak görgü kuralları nedir?.....	57
40. Hukuk kurallarının diğer toplumsal düzen kurallarıyla benzerlik ya da farklılığı nedir?	57
41. Hukuk tekil bir yapıyı mı ifade etmektedir; yoksa, hukuk da kendi içinde alt bölümlere ya da ayrımlara tâbi tutulabilir mi?	58
42. Kamu hukuku – özel hukuk ayrımı neye dayanmaktadır ve bu alanlar neyi düzenlemektedir?.....	59
43. Kamu hukukunun alt dalları nelerdir?	62
44. Özel hukukunun alt dalları nelerdir?	63
45. Karma hukuk alanı denildiğinde ne anlaşılmaktadır?	66
46. Maddî hukuk – şekli hukuk ayrımı neyi ifade etmektedir ve bu ayrım neye göre yapılmaktadır?	67
47. Tüm ülkeler aynı hukuk anlayışına ve sistemine mi sahiptirler? Aynı değilse, farklı hukuk düzenlerinin ortak özellikleri mevcut mudur?	68
48. Farklı hukuk sistemleri nelerdir ve temel özellikleri nedir?	69
49. Uluslararası hukuk ve uluslarüstü hukuk neyi ifade etmektedir? .	73
50. Türk Hukuku hangi hukuk sistemi içinde yer almaktadır?	74

51. Pozitif hukukun kaynakları nelerdir?.....	75
52. Yazılı kaynaklar nasıl kategorize edilebilir ve bunlar arasında bir öncelik sırası var mıdır?.....	76
53. Yazılı hukuk kaynakları nelerdir ve hangi özellikleri taşımaktadır?.....	80
54. Yazılı olmayan hukuk kaynakları nelerdir?.....	85
55. İçtihat ya da içtihat hukuku neyi ifade etmektedir?	86
56. Hukukun bu kaynakları arasında nasıl bir ilişki bulunmaktadır?.....	88
§ 4. HUKUK KURALLARININ YAPISI - ÖZELLİKLERİ VE ORTAYA ÇIKIŞI	91
57. Hukuk kurallarının temel özellikleri nelerdir?	91
58. Bir hukuk kuralının yapısı, unsurları nelerdir ve kural neleri içermektedir?	93
59. Soyut ve genel bir hukuk kuralı, somut bir olaya nasıl uygulanmaktadır?.....	94
60. Hukuk kuralı tek tür müdür ya da hukuk kuralı amacı ve şekline göre farklılık gösterir mi?	95
61. Kural koymanın ve kanun yapmanın bir tekniği var mıdır?	96
62. Kanunlaştırma ne demektir ve kanun yapmanın amacı nedir?	97
63. Bir kanunun ya da kanun hükmünün içeriği nasıl belirlenir, neye göre düzenlenir?	97
64. Başarılı bir kanunlaştırma faaliyetinde nelere dikkat edilmelidir?	98
65. Bir kanunlaştırma süreci hangi aşamalardan geçerek gerçekleşir?.....	99
§ 5. HUKUKUN UYGULANMASI	103
66. Hukukun uygulanmasından genel olarak ne anlaşılmalıdır?.....	103
67. Hukukun yer bakımından uygulanması ne demektir?	105
68. Hukukun zaman bakımından uygulanması ne demektir?.....	106
69. Kanunlar ne zaman yürürlüğe girmiş sayılır ve uygulanabilir? ..	107

70. Yürürlükte olan bir kanun ne zaman yürürlükten kalkmış kabul edilecektir?.....	109
71. Bir kanun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren gerçekleşen olaylara mı uygulanır, yoksa daha önceki olaylara da uygulanması mümkün müdür? Yani, kanunlar geriye yürür mü?	110
72. Aynı anda yürürlükte olan birden fazla hukuk kuralı aynı konuyu düzenliyorsa, hangisi esas alınacaktır? Böyle bir durumda yürürlük tarihinin önce veya sonra olması önemli midir?.....	112
73. Hukukun anlam yönünden uygulanması ne demektir?.....	114
74. Temel yorum türleri nelerdir? Kuralı kimler anlam bakımından yorumlayabilir?.....	114
75. Yorum yapılırken, kullanılacak temel yorum yöntemleri nelerdir?	116
76. Yorum yapılırken bu yöntemler yanında hangi mantık kurallarına uyulmalıdır?	119
77. Yorumun önemi nedir ve nasıl yorum yapılmalıdır?	125
78. Eğer olaya uygulanacak bir kanun hükmü, bir kural yoksa bu durumda ne yapılacaktır? Böyle bir durumda uyuşmazlığın akıbeti ne olacaktır?	127
79. Kanun koyucu bilinçli olarak bir boşluk bırakmışsa ya da açıkça hüküm olmasa dahi örtülü olarak kurala bir anlam verilebiliyorsa yine de boşluktan söz edilebilir mi?.....	128
80. Bir boşluk söz konusu ise, ne yapılmalıdır, nasıl karar verilmelidir?	129
81. Hâkimin hukuk yaratması ile takdir yetkisini kullanması aynı şey midir?	131
82. Hâkime takdir yetkisi tanınan hallerde, hâkim bu yetkiyi nasıl kullanılmalıdır?	132
§ 6. HUKUKTA YAPTIRIM VE HAKLARIN KORUNMASI....	135
83. Hukukta çok önemli olan yaptırım kavramından ne anlamak gerekir?.....	135

84. Yaptırımın amacı ya da işlevi nedir?.....	135
85. Yaptırım türleri nelerdir, aralarında nasıl bir ilişki vardır?.....	136
86. Ceza yaptırımı nedir?.....	137
87. Tazminat yaptırımı nedir?.....	137
88. Aynen teslim ve aynen ifa nasıl bir yaptırımdır?.....	138
89. Bir yaptırım olarak hukuka aykırılığın ortadan kaldırılması veya önlenmesi nasıl gerçekleşir?	139
90. Yaptırım olarak “geçersizlik” denildiğinde ne anlamak gerekir ve geçersizlik tek tip midir?	140
91. Yaptırım olarak hak kaybı ne anlama gelmektedir?.....	142
92. Yaptırımların uygulanmasında ve hakların ihlâl edilmesi durumunda, hakların korunması nasıl gerçekleşmektedir?.....	143
93. Hakların doğrudan hak sahibi eliyle korunması hangi durumlarda söz konusu olur?.....	143
94. Meşru müdafaa nedir ve hangi sınırlar içinde mümkündür?	144
95. Zorunluluk (ızdırar) hâli hangi durumlarda söz konusudur?.....	144
96. Kuvvet kullanılarak hakkın korunması hangi şartlarda söz konusudur?.....	145
97. Hakkın asıl koruma şekli olan kamu eliyle, devlet gücüyle koruma nasıl gerçekleşmektedir?.....	146
98. Bu iki yol dışında (yani sahibi eliyle korunması ya da devlet organlarınca korunması), hakkın korunması bakımından başka yollar var mıdır?.....	148
99. Hakkın korunması yöntemlerini karşılaştırdığımızda, aralarındaki ilişkiyi nasıl açıklayabiliriz ve hakkın korunması için nasıl bir yol izlenmesi uygundur?	148
§ 7. UYUŞMAZLIK VE UYUŞMAZLIKLARIN ÇÖZÜMÜ	151
100. Anlaşmazlık ya da uyuşmazlık nedir?.....	151
101. Uyuşmazlık çıkması durumunda, bunun giderilmesi için ne yapılmalıdır?	151
102. Uyuşmazlıkları çözmek bakımından hangi yöntemler kullanılmaktadır?	152

103. Uyuşmazlık çözüm yöntemleri bakımından bir derecelendirme yapmak mümkün müdür?.....	154
104. Yargılama yapılarak uyuşmazlığın çözümü ile yargılama yapmadan uyuşmazlığın çözümü arasındaki temel farklılık nedir?	156
105. Bu açıklamalar çerçevesinde, arabuluculuk ve uzlaştırmanın, sorun çözmedeki temel yaklaşımı nedir?.....	156
106. Alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerinin yargısal çözüm yollarına göre yararları nelerdir?.....	157
107. Uyuşmazlıkları önlemek ve çözmek bakımından hukukçunun temel görevleri nelerdir?	159
108. Hakkı ihlâl edilen bir kimsenin hak arama özgürlüğü ve hukukî korunma talebi neyi ifade etmektedir?.....	160
109. Hak arama sonunda kişinin elde edeceği koruma nasıl bir koruma olacaktır? Hakkın acilen korunması gereken durumlarda kişilere sunulan farklı hukukî imkânlar var mıdır?	163
110. Devlet hak dağıtımından kaçınılabilir mi veya hak arama özgürlüğünü ortadan kaldırmak mümkün müdür?.....	164
§ 8. YARGI VE HUKUKÎ KORUMA TÜRLERİ	167
111. Türk yargı teşkilâtının temel yapılanması nasıldır?.....	167
112. Bu yargı kolları arasında bir hiyerarşi veya üstünlük var mıdır?	168
113. Adli yargının konusunu neler oluşturmaktadır?.....	170
114. Bu yargı kollarındaki mahkeme (yargı) teşkilâtını inceleyecek olursak, öncelikle adli yargı kolu içinde medenî yargı bakımından mahkeme teşkilâtı nasıldır?.....	170
115. Adli yargının diğer bir alt dalı olan ceza yargısındaki mahkeme teşkilâtı nasıldır?	178
116. 116. Ayrı bir yargı kolu olarak idarî yargının konusunu neler oluşturmaktadır?	183
117. İdarî yargı teşkilâtı nasıl bir yapılanmaya sahiptir?	183
118. Anayasa yargısının işlevi nedir ve nasıl yapılanmıştır?.....	186
119. Yargı ve hukukî koruma türleri neye göre ayrılmaktadır ve bu konuda temel ölçü nedir?	187

120. Nihai ve geçici hukukî koruma ne anlama gelmektedir?	187
121. Medenî yargıda nihai hukukî koruma nasıl gerçekleşmektedir? ..	188
122. Medenî yargıda geçici hukukî koruma nasıl gerçekleşmektedir? .	191
123. Ceza yargısında nihai hukukî koruma nasıl gerçekleşmektedir? .	193
124. Ceza Yargısında geçici hukukî korumalar (koruma tedbirleri) nasıl gerçekleşmektedir?	194
125. Anayasa yargısında nihai hukukî koruma nasıl gerçekleşmektedir?	195
126. Anayasa yargısında geçici hukukî koruma (yürürlüğün durdurulması) nasıl gerçekleşmektedir?	197
127. İdarî yargıda nihai hukukî koruma nasıl gerçekleşmektedir?	198
128. İdarî yargıda geçici hukukî koruma (yürütmenin durdurulması) nasıl gerçekleşmektedir?	198
129. Değişik yargı alanlarındaki yargılama faaliyetleri karşılaştırıldığında bunlar arasındaki benzerlik ve farklar için ne söylenebilir?	199
§ 9. BAZI ÖNEMLİ KAVRAM VE KURUMLAR.....	203
130. Hukuktaki temel kavram ve kurumları açıklamak üzere ve onlara temel teşkil edecek bir sistemden bahsedilebilir mi?	203
131. Hukukun temel kavramlarını sırasıyla tanımlamaya başlarsak, “hukukî olay” nedir?	205
132. “Hukukî fiil” ne demektir?	205
133. “Hukukî işlem” neyi ifade etmektedir?	206
134. İrade beyanının sayısına göre hukukî işlemler nasıl sınıflandırılmaktadır?	208
135. Etkileri bakımından hukukî işlemler nasıl sınıflandırılmaktadır?	210
136. Yasama işlemi nasıl bir hukukî işlemidir?	210
137. İdarî işlem nasıl bir hukukî işlemidir?	211
138. İdarî işlemleri gerçekleştiren idare nasıl bir yapılanmaya ve teşkilâta sahiptir?	212
139. Usûlî işlemler nasıl hukukî işlemlerdir?	215

140. Kişiliği ilgilendiren işlemler nasıl hukukî işlemlerdir?	216
141. Malvarlığını ilgilendiren işlemler nasıl hukukî işlemlerdir?.....	216
142. Hüküm ifade edeceği an bakımından hukukî işlemler nasıl sınıflandırılmaktadır?	219
143. Oldukça geniş bir uygulama alanı olan, “borç”, “borç ilişkisi” ne anlama gelmektedir?.....	220
144. Borç ilişkisi nasıl bir sorumluluk doğurmaktadır?.....	221
145. Borç ilişkisinin (borcun) kaynağı ya da kaynakları nedir?.....	221
146. Borç kaynağı olarak sözleşme nedir?	222
147. Borç kaynağı olarak haksız fiil nedir?	223
148. Borç kaynağı olarak sebepsiz zenginleşme nedir?.....	224
149. Sorumluluk bakımından önem taşıyan kusur neyi ifade etmektedir?.....	226
150. Hukukun konusu olarak eşya nedir ve hukuk bakımından neden önemlidir?	227
151. Eşya ile ilgili olarak aynî hak ne demektir?	228
152. Bir şey üzerinde sadece fiilî hâkimiyeti bulunup da tam olarak hak sahibi olmamak mümkün müdür?.....	229
153. Bir hakkın güvence (teminat) altına alınması ne anlama gelmektedir?	229
154. Hukukta pek çok hakkın kullanımı sürelerle bağlanmıştır; bu çerçevede hukukta süre denildiğinde ne anlaşılmaktadır?.....	231
155. Ceza hukukuna hâkim olan genel ilkeler nelerdir?	233
156. Yargılama hukukunda göz önünde bulundurulması gereken temel ilkeler nelerdir?	234
157. İspat ve delil ne demektir, önemi nedir?.....	236
158. Birçok yönden önemli olan belge ne demektir? Senetle belge aynı şey midir?	238
159. Belge ve senedin ispat gücü, diğer delillerden farklı mıdır?.....	239
160. Senet türleri nelerdir?	240
161. Borç senedi ne demektir?.....	241
162. Kıymetli evrak nedir?.....	242

163. Tacir kimdir?	244
164. Üretici ve tüketici kimdir, bu ayrım neden önemlidir?	245
165. Çalışan, işçi ve işveren kavramları neyi ifade etmektedir?	246
§ 10. HUKUKTA METOD	249
166. Hukukta metoddan söz edildiğine göre, hukuk gerçekten bilim midir?.....	249
167. Hukukî bir sorunun çözümünde izlenmesi gereken yöntem ve dikkat edilmesi gereken hususlar nelerdir?	250
168. Hukukî bir araştırmada ve yazmada nelere dikkat edilmelidir? Bu konuda hareket noktası ne olmalıdır?	252
169. Hukukî bir metinde ön hazırlık veya araştırma genel olarak nasıl yapılmalıdır?	252
170. Somut olarak bir dilekçe yazarken temel olarak nelere dikkat edilmelidir?	253
171. Yargı organlarına verilecek dilekçeler, normal bir dilekçeye göre farklılık göstermekte midir?	254
172. Bir mahkeme kararının yazımında temel olarak nelere dikkat edilmelidir?.....	255
173. Bir hukukî bilimsel çalışmanın yazımında temel olarak nelere dikkat edilmelidir?	256
174. Yazım dışında, özellikle hukukta sözlü ifadenin ve anlatımın önemi nedir?.....	257
175. Sözlü ifadede dikkate edilmesi gereken temel noktalar nelerdir?	258
176. Hukukla mantık arasında nasıl bir ilişki vardır?	260
177. Hukuk ve matematik arasında nasıl bir ilişki bulunmaktadır?....	262
§ 11. HUKUKÇU KİMLİĞİ VE HUKUK ETİĞİ	265
178. Hukuk fakültesi mezunu olmak, gerçekten hukukçu olmak demek midir?	265
179. Hukuk fakültesi mezunlarının temel meslek alanları nelerdir?....	266
180. Hukuk eğitiminin temel aşamaları nelerdir?	267
181. Hukuk ve hukukçu bakımından etik değerler neden önemlidir? ..	270
182. Hukukçunun toplum içindeki görevi nedir?.....	274

183. Hukukta bazı adlî geleneklerin bu etik değerlerle ilgisi var mıdır?.....	275
§ 12. PRATİK ÇALIŞMALAR VE UYGULAMALAR.....	277
I. ÇÖZÜMÜ VERİLMİŞ OLAN PRATİK ÇALIŞMALAR.....	277
II. ÇÖZÜMÜ VERİLMEMİŞ OLAN PRATİK ÇALIŞMALAR	309
III. TEST SORULARI	346